

НАУКОВІ ПРАЦІ НАУКОВІ ПРАЦІ

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ВИПУСК 43

Кам'янець-Подільський
«Аксиома»
2017

ХУДОЖНІЙ СВІТ СУЧАСНОГО РОМАНУ У ВІРШАХ*

У складному процесі самооновлення сучасної української прози на зміну класичним і модерним прийшли постмодерні форми. Одні традиційні жанри почали відмирати або маргіналізуватися, інші, покинувши літературну периферію, поступово опиняються в центрі літературного процесу. Серед таких жанрів і роман у віршах. Тож тема, що дала назву монографії Валентини Біляцької, безпосередньо пов'язана з необхідністю відтворення більш повної картини розвитку української літератури постколоніальної доби на матеріалі віршованого роману. Актуальність її пов'язана з необхідністю конкретизації і доповнення реальної картини формування сучасного українського роману в цілому й окремих його різновидів, зокрема віршованого роману. Новизна наукового дослідження полягає в тому, що тут вперше в українському літературознавстві проаналізовано жанр роману у віршах постколоніальної доби. Інший аспект новизни визначається залученням значного теоретичного матеріалу для окреслення концептуального поля аналізу обраного жанру.

Імпонує заявлена вже у вступі позиція авторки монографії щодо трактування набутку української літератури постколоніальної доби як особливо значимої дискурсивної практики, що суттєво впливає на розгляд мистецьких феноменів і трактування минулого, орієнтованого і на історичну науку, і на пам'ять як провідну форму зв'язку з минулим.

Мета наукової роботи зумовлена прагненням Валентини Біляцької дослідити жанровий код роману у віршах як сегмента цілісного літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ ст. Для досягнення цієї мети у вступі визначено комплекс завдань, реалізувати які допомогло конструктивне поєднання низки методів, зокрема загальнонаукових, системного, компаративного, описового й інших. Цілком логічно, що теоретико-методологічною основою всього дослідження було обрано системно-цілісний підхід до вивчення шляхів розвитку українського роману у віршах означеного періоду. Відтак дослідження Валентини Біляцької, де акумульовано і творчо використано попередні надбання літературознавства й інших гуманітарних наук щодо порушеної проблеми, цілком зорієнтоване на отримання нових наукових результатів.

Варто відзначити, що рецензована монографія – креативна наукова робота. Це засвідчено творчим підходом до осмислюваної проблеми і якісним вирішенням поставлених завдань. Дослідницька культура дисертантки проявляється у тому, що структура наукової праці добре продумана, вивірена, спрямована на втілення концептуального задуму. Назви розділів і підрозділів сформульовано відповідно до сучасного наукового канону, що орієнтує на відповідне сприйняття запропонованих інтерпретацій. Усі вони внутрішньо взаємопов'язані, кожен з підрозділів присвячено аналізу ідейно-художніх, жанрових і стильових особливостей українських романів у віршах постколоніальної доби. До осмислення залучено твори різної мистецької вартості, хоча це не завадило Валентині Біляцькій ґрунтовно проаналізувати художньо-історичну концепцію і героїчний модус сучасних романів у віршах, культурну пам'ять, динаміку жіночих образів і жанрово-естетичні модуси роману у віршах і його дифузний характер як жанру.

У першому розділі монографії авторка охарактеризувала жанрову матрицю сучасного роману у віршах. Позитивним є те, що, опираючись на думки теоретиків літератури про жанрові ознаки роману у віршах, дослідниця скрупульозно виокремила структурно-сміслові елементи сучасного роману у віршах. Важливе значення має питання про жанрову типологію роману у віршах: його обґрунтування істотно впливає на формування положень про жанроформуючі характеристики роману у віршах і подальший аналіз творів цього жанру обраних авторкою митців. Критично осмислюючи жанрові типології роману у віршах, Валентина Біляцька логічно доходить висновку про оновлення і модернізацію жанру в нових умовах. Не оминула вона і проблеми авторських жанрових номінацій. Схвалення заслуговують міркування про неприйняття дослідницею аргументів новокритиків, які трактували літературний твір як явище автономне й незалежне від традиції, біографії митця й ідеології.

У другому розділі центром аналізу стають художньо-історична концепція і героїчний модус романів у віршах. Валентина Біляцька обґрунтовує використання поняття «літературний етнообраз» на позначення образів, що виникли на конкретному історичному підґрунті й сконцентрували в собі архетипні характеристики. Цілком позитивно сприймається апелювання авторки до праць Дмитра Донцова, зокрема до запропонованого ним поняття «вічні ідеї» (воно наявне в назві першого підрозділу другого розділу). Цей мислитель цінував у літературі ідейну та моральну силу і стояв біля витоків теоретичного обґрунтування героїчного мистецтва в українській культурі. Не оминула дослідниця й постмодерністського специфічно-нігілістичного трактування традиційного матеріалу в працях одіозних авторів сучасності, наголосивши, що розглядати їх у загально-

* Рецензія на книгу: Біляцька В. П. Український роман у віршах постколоніальної доби: монографія. – Дніпро: Середняк Т. С., 2017. – 398 с.

культурному контексті можна лише з певним принциповим художньо-естетичним акцентом. У розділі детально проінтерпретовано художньо-історичні моделі буття Івана Мазепи й Івана Сірка; досліджено роль історичного факту в репрезентації подій і героїв аналізованих творів; розглянуто постать кобзаря як уособлення культурологічної константи, нерозривно пов'язаної з національною, народнопоетичною свідомістю.

Значний інтерес викликає третій розділ, де авторка досліджує феномен культурної пам'яті, що є ознакою постмодерного художнього мислення. Модифікацію жанрової та художньої еволюції роману у віршах розглянуто на прикладі сюжету народної думи «Маруся Богуславка». На думку Валентини Біляцької, повторюваність мотивів народної думи, історичних паралелей у художньому ліро-епосі не веде до одноманітності матеріалу, в кожному творі читач знаходить не переповідання відомого драматичного сюжету, а глибинний зміст. Цінними в розділі є спостереження дослідниці над динамікою жіночих образів у художньому ліро-епосі.

У четвертому розділі науковець детально коментує значення автобіографізму в жанровому моделюванні ліро-епосу, досліджує роль національної ідентичності в кодуванні жанрової своєрідності творів. Не оминула Валентина Біляцька і соцреалістичного дискурсу в сучасній «Мамаїані»; дослідила химерність як жанрово-стильову домінуючу окремих творів; і, що важливо, розгорнуто простудіювала гротескний і сатиричний романи у віршах.

Новизною і неупередженістю відзначають міркування авторки монографії про дифузний характер жанру роману у віршах (розділ 5). На її думку, міжродові та міжжанрові дифузії, функціонування різноконструктивних моделей, трансформацій, контамінацій, вставних жанрів та елементів архітектоники твору увиразнюють сюжетні лінії, типізують художні образи й ідейно-естетичну суть творів. Цікавими видаються спостереження Валентини Біляцької над введенням у тексти романів у віршах інших текстів, діалог з якими породжує нові смисли. На думку дослідниці, «тексти в тексті» утримують образний, сюжетний, композиційний, мотивний та інші шари аналізованих творів, зумовлюють поліфонізм романів і їхню взаємодію із широким контекстом світової культури загалом і української зокрема.

Валентина Біляцька глибоко відчуває досліджуваний матеріал, що концептуально оформлено в її роботі. При цьому зберігається проникливе заглиблення в художню тканину творів, глибина аналітичних розмислів. І висновки до окремих розділів, й узагальнення в кінці монографії заслужовують на схвалення, вони аргументовані, переконливі й досить повно підсумовують теоретичні положення всього дослідження. Науковець успішно досягнула поставленої мети й розв'язала визначені нею наукові завдання.

Відзначаючи високу наукову вартість рецензованої праці, зауважу лишень, що в окремих підрозділах монографії бракувало категорійного апарату постколоніальних студій для осмислення антиколоніальних і постколоніальних начал в українському романі у віршах аналізованої доби. Бажано було б увиразнити цей аспект; наприклад, осмисленням важливих тенденцій у віршованих романах, що так чи інакше пов'язані з колоніальним досвідом, антиколоніальною позицією і постколоніальним типом мислення їхніх авторів. Не зайве було б поміркувати, як втілення змістовної естетичної категорії «героїчне», яка накладає відбиток на сучасну авторську поетику.

Попри названі побажання, монографія Валентини Біляцької є серйозним літературознавчим дослідженням, що містить розв'язання актуальної наукової проблеми. Вона важлива передовсім науковою ґрунтовністю, об'ємним фактичним матеріалом і цікавими знахідками. Немає сумніву, книга «Український роман у віршах постколоніальної доби» буде належно оцінена українськими літературознавцями й усіма, хто цікавиться сучасною українською літературою.

І. Є. Руснак,
доктор філологічних наук, професор

Отримано: 21 травня 2017 р.

О. Ю. Зелінська	
Превентив як засіб мовного впливу у пастирських посланнях Андрея Шептицького	95
В. О. Казимір	
Основні риси сучасної німецької мови у світлі теорії варіантності	99
Н. Д. Коваленко	
Символізм компонента <i>бублик</i> у фразеологізмах українських говірок	104
А. В. Лепетюха	
Референціальні відношення при синтаксичній синонімії (на матеріалі сучасної французької художньої прози)	107
Н. М. Максим'юк	
Висловлення зі значенням відмови в контексті універсальної категорії заперечення: логіко-прагматичний аспект.....	111
І. М. Серебрянська	
Експлікація концепту «освіта» в текстах молодіжного журналу «Я СТУДЕНТ»	116
О. А. Стишов	
Жаргонна фразеологія галузі спорту в мас-медійному дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століття	120
Т. М. Тищенко	
Ендемізми як відображення номінаційних та ареалогічних процесів у східноподільських говірках	124
А. В. Уманець	
The use of grammatical translation transformations in translating the trilogy «The Hunger Games» by S. Collins into Ukrainian	130
О. І. Філіпенко	
Символіка місцевості та знакові топоніми у творчості Докії Гуменної	133
І. М. Яремчук	
Німецькомовна притча у лінгвостилістичному та прагматичному аспектах	138

МЕТОДИКА

Т. В. Бухінська	
Використання мультимедійних навчальних програм при вивченні студентами німецької мови як іноземної мови за професійним спрямуванням	141

ФОЛЬКЛОР

Н. Є. Наумовська	
Семіосфера «героїчних» казок в українській і японській традиції.....	146
О. В. Наумовська	
Мотивема катабасису в мфологічних наративах	152
А. К. Павлова	
Наративні характеристики епічної пісні: творча стратегія та консекутивність	157

РЕЦЕНЗІЇ

С. Д. Абрамович	
«Із зеленого літа листи...»	161
Гавріл Анамарія	
Мовотворчість Сидора Воробкевича в історіографії українського письменства	162
Е. Соловей	
«Партитури тексту і духу»	164
І. Є. Руснак	
Художній світ сучасного роману у віршах	169
Відомості про авторів	171
Вимоги до змісту та технічного оформлення тексту статті	173